

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 31.

Fredagen den 28 april.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 och den 22 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande proposition, nr 247, angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

§ 3.

Vidare föredrogs och remitterades till statsutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 301 av herr *Lindman m. fl.*

§ 4.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 37—48, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 5.

Herr *Holmgren* avlämnade två motioner, nämligen:

nr 302, om arvoden åt varvschefen vid flottans stationer i Karlskrona och Stockholm; samt
nr 303, angående arvudet åt musikdirektören vid flottans station i Karlskrona.

Nämnda motioner bordlades.

§ 6.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 121, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts
Andra kammarens protokoll 1922. Nr 31.

proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar; och

nr 29, i anledning av väckt motion angående befrielse från stämpelavgift i vissa fall; samt

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken;

nr 17, i anledning av väckt motion om ändring i 13 § 2 mom. i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande vissa rättsförhållanden mellan gran-
nar i bysamhällen; och

nr 19, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjömanslag m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Västberg</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 29 april.
» <i>Kristensson</i>	» 3 » » » 29 »
» <i>Molander</i>	» 5 » » » 29 »
» <i>Petersson</i> i Broaryd	» 2 » » » 30 »
» <i>Olsson</i> i Hov	» 3 » » » 29 »
» <i>Eriksson</i> i Grängesberg	» den 29 april och
» <i>Pettersson</i> i Stäringe	» 3 dagar fr. o. m. den 29 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 29 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig och remitterades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 302 och 303 av herr *Holmgren*.

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 49, bevillningsutskottets betänkanden nr 28 och 29 samt första lagutskottets utlåtanden nr 16—18.

§ 3.

Härefter föredrogs första lagutskottets memorial, nr 19, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjömanslag m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner; och blev utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 253, angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 254, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 27, i anledning av väckt motion om förlängd giltighet för förordningen angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till erkända alkoholistanstalten Hemmet Gunnarskog;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till tredje stadsfogden i Stockholm Viktor Karlsson för visst av honom till statsverket inbetalt belopp;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader för provtaxering i anledning av ifrågasatt omläggning av det kommunala beskattningsväsendet;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa utskylder för det franska beskickningshuset i Stockholm;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av kontrollavgifterna för guld- och silverarbeten m. m.; och

nr 43, i anledning av Kungl. Mj:ts proposition angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 6.

*Ang. anslag
till utförande
av vissa
fiskehamnar.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till utförande av vissa fiskehamnar jämte i ämnet väckta motioner.

Därvid yttrade:

Herr C o r n e l i u s s o n: Herr talman, mina damer och herrar! Det är icke för att göra något yrkande, som jag har begärt ordet, utan det är med anledning av att det finnes en del synpunkter beträffande det förliggande förslaget, som jag tänkte framdraga.

Saken är den, att då fiskehamnskommissionen framlade sitt förslag, jag vill minnas 1909, så var det 79 hamnar i detta förslag, som voro upptagna i första uppbådet bland de hamnar, vilka då voro föreslagna till utbyggnad.

Det är uppenbart, att detta är alldeles på sin plats även i avseende på den nya utredning, som är tillstyrkt av utskottet, så därom är ingenting att säga. Däremot vill jag särskilt fästa uppmärksamheten på att de herrar, som få detta uppdrag om hand, måtte taga i särskilt beaktande en hamn i norra delen av Bohuslän, nämligen Ramsö; ty ingen hamn har mera behov av statsmakternas ingripande än just denna. För Ramsö bebos i huvudsak av mindre bemedlade fiskare, och dessa ha ingen möjlighet att göra några större insatser till hamnens iordningställande. Nu senast under den orkan, som rasade kring bohuslänska kusten hösten 1920, råkade en av deras förnämsta båtar värd 10- å 12,000 kronor i drift. Hamnen var så

upprörd, att de icke kunde gå ut, trots förolyckandet skedde på ljusan dag. Nu är den här hamnen i kommissionens förslag upptagen på 36:te plats, om jag icke missminner mig. Men när nu den utredning, som statsutskottet här tillstyrkt, skall förehavas, så vill jag bara betona, att denna hamn måtte i möjligaste mån framflyttas och att man under detta ärendes behandling, som blir föremål för denna kommission, ville välvilligt upptaga denna fråga till en mera noggrann omprövning. Jag ville därför blott anhålla, att ifrågavarande hamn då kommer i lämplig åtanke.

Det var endast för att framhålla dessa synpunkter, som jag begärt ordet, och jag har intet yrkande att framställa.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Den siste ärade talaren gjorde icke något yrkande, och jag kanske därför icke behöft yttra mig i saken. Men då han, liksom andra från Bohuslän, anser, att det är mest angeläget att få de hamnar utbyggda, som finnas i Bohuslän, så tror jag, att detta är en sak, som den av statsutskottet föreslagna utredningen kommer att taga i närmare betraktande. Det är alldeles tydligt, något som också framgår av ett uttalande i statsutskottets motivering, att staten på åtskilliga punkter har offrat så mycket pengar på fiskehamnar, att det knappast kan vara skäligen att beträffande dessa göra ännu alltför stora uppoffringar.

Om särskilt den fiskehamn, varom den siste ärade talaren yttrat sig, verkligen har den stora betydelse, som han framhöll, vilket säkerligen kommer att visa sig vid utredningen, bliva nog den ärade talarens önskemål uppfyllda.

Jag skall emellertid, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Utskottet har icke närmare ingått på de särskilda fiskehamnarnas betydelse, och anledningen härtill torde ligga däri, att utskottet i alla fall har pekat på den utredning, som förestår, och alltså erkänt, att det är berättigat, att de förhållanden, som här äro framförda, bli på bästa sätt ordnade.

Jag vill emellertid här understryka, vad herr Corneliusson pekade på, nämligen att den hamn i norra Bohuslän, som han här nämnde om, ligger så utsatt för havet och är verkligen i ett så otillfredsställande skick, att det behöves snara åtgärder för hamnens iordningställande, för såvitt befolkningen skall kunna bärga sina farkoster och alltså utöva sin näring.

Herr Olsson i Kullenbergstorp häntydde ju på — och utskottet är inne på samma väg — de stora belopp, som redan äro använda för dessa hamnförbättringar, och ifrågasatte, huruvida det icke borde göras vissa inskränkningar för att minska kostnaderna. Ja, det är ju bra naturligtvis, i den mån så kan ske, men jag vill bara understryka, att de åtgärder, som här äro nödvändiga, och de stora ekonomiska uppoffringar, som här krävas, äro av den beskaffenhet, att befolkningen,

*Ang. anslag
till utförande
av vissa
fiskehamnar.
(Forts.)*

Ang. anslag
till utförande
av vissa
fiskehamnar.
(Forts.)

som bor i dessa skärgårdssamhällen, bra litet själv kan bidra till de förbättringar, som det här är fråga om och som ställa sig ganska dyrbara. Vi veta ju i alla fall, vilken betydelse havsfisket har för hela vårt land och huru stor den befolkning är, som driver detta fiske. Med avseende på den ekonomiska betydelse för landet, som detta fiske har, så får man icke på något sett anse, att de penningar, som givas ut härför, äro bortkastade, utan de äro väl använda. Men på samma gång får jag säga: vill man verkligen, att dessa fiskehamnar skola bli till den nytta, som med dem avses, så måste de arbeten, som härvidlag äro behöfliga, utföras på lång sikt.

I sammanhang med att jag betonar detta, vill jag också något peka på det förslag, som här framburits i en motion i fråga om fördjupning av en hamn, nämligen den s. k. Hönö-Klåva, vilken hamn under de sista åren betydligt uppgrundats. Nu veta vi ju, att utvecklingen på fiskeriområdet gått därhän, att fiskarna driva sitt yrke långt borta från hemorten i öppna havet, och de måste därför skaffa sig större farkoster och alltmera djupgående sådana. Det visar sig då vara förenat med mycket stora svårigheter för dem, som bo och vistas på denna plats, Hönö-Klåva, att kunna få sina fartyg förlagda inom detta hamnområde till följd av uppgrundningen av hamnen och fartygens utveckling i storlek.

Jag har, som sagt, endast velat peka på detta, och jag är förvisad om att man vid den utredning, som här skall äga rum, kommer att, liksom statsutskottet här också uttalat, se på dessa saker med välvilja och förståelse. Därför är det ingen anledning att misströsta om framtiden, så att säga, utan man får hoppas, att de intressen, som här är fråga om, skola vinna beaktande och bliva tillgodosedda på sätt, som de förtjäna.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härpå föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Lindfors—Bosjöns järnväg;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för täckande av förluster å driften vid Trollhätte kanalverk och Södertälje kanalverk;

nr 47, i anledning av väckt motion om befrielse för f. d. vice konsuln E. Albrecht från betalningsansvar på grund av borgen för ett lån från torvlånefonden; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för postiljonen Karl Mauritz Jonsson från skyldighet att gälda vissa skadeståndsbelopp.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 8.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av herr Lübecks motion, nr 182, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befordrande av utvecklingen utav ett väl ordnat och utrustat entreprenadväsen för byggnadsarbeten.

*Ang.
entreprenad-
väsen för bygg-
nadsarbeten.*

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 182, hade herr *Lübeck* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt staten kunde systematiskt stödja och genom sina olika organ befordra utvecklingen inom landet av ett väl ordnat och utrustat entreprenadväsende för byggnadsarbeten.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Lübeck*: Herr talman! Jag ber att få taga kammarens tid något i anspråk med anledning av denna fråga, där utskottet med en, åtminstone till en början, s. k. välvillig motivering likväl stannat vid att avstyrka bifall till motionen. Denna gick ut på att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt staten kunde systematiskt stödja och genom sina olika organ befordra utvecklingen inom landet av ett väl ordnat och utrustat entreprenadväsende för byggnadsarbeten.

Nu har utskottet, som sagt, till en början ställt sig välvilligt till den tankegång, som ligger under motionen. Men så vitt jag kan finna av den senare delen av utskottets motivering, har utskottet knappast trängt så synnerligen djupt in i vad frågan egentligen innebär. Man har helt enkelt velat utgå från att det här gäller en kristidsfråga, som i och med det att kristiden är slut också kunde avföras från dagordningen och i varje fall från statsmakternas särskilda bekymmer. Detta är enligt min uppfattning icke förhållandet. Det är visserligen sant, att kristiden i ett par avseenden har påverkat entreprenadfrågan. Det ena avseendet är det, som utskottet särskilt tycks ha tagit fasta på, nämligen att den svårighet att åsätta fasta pris, som rått under kristiden, skulle försvinna med inträdande av stabila förhållanden och att man följaktligen kunde antaga, att entreprenadväsendet skulle växa sig starkt igen, sedan kristiden var över. I detta avseende kan jag icke annat än i viss mån giva utskottet rätt. Jag tror, att det efter kristidens slut kommer att finnas bättre förutsättningar för entreprenadväsendet att stå på någorlunda fast mark.

Men det finnes ett annat förhållande, som kristiden kraftigt påverkat, och det är, att vår statliga byggnadsverksamhet överhuvud under kristiden levat under en stark högkonjunktur, och följaktligen

Ang.
entreprenad-
väsen för bygg-
nadsarbeten.
(Forts.)

fått lägga sig till med personal och materiel, som det kanske icke blir så lätt att bli av med vid kristidens slut. Det kommer i varje fall att hos våra byggande myndigheter finnas kvar en stark tendens att själva få taga hand om så mycket som möjligt av den byggnadsverksamhet, som staten överhuvud kan ha anledning bedriva. Man har anledning att alldeles särskilt uppmärksamma detta därför, att riksdagen vid åtskilliga tillfällen har visat sitt intresse för att man måtte kunna åstadkomma en bättre utjämning på byggnadsmarknaden under högkonjunktur och lågkonjunktur. Man anser, att staten så vitt möjligt bör bygga under lågkonjunktur men den enskilde koncentra sin byggnadsverksamhet till högkonjunktur, en fördelning som onekligen måste anses ha ganska goda skäl för sig.

Det går då icke att få en naturlig utjämning av byggnadsverksamheten i landet, om man icke söker att i större utsträckning, än hittills varit fallet, hålla sig till entreprenadväsendet. Därmed får man utan tvivel den allra naturligaste utjämningen av byggnadsverksamheten. Staten kan anlita entreprenadväsendet i den utsträckning, som är lämplig, och de enskilda göra det av naturliga skäl i stor omfattning också.

Jag har med detta icke velat säga — som utskottet antyder — att staten helt och hållet skulle slå in på att bygga på entreprenad — det framgår icke heller av motionen i något avseende — utan jag vill endast, att man skall använda den naturliga fördelning av byggnadsföretag under egen regi och med anlåtande av entreprenadväsende, som vid varje särskild tidpunkt är lämplig och som också utskottet förordar, då utskottet antager — och detta torde vara kärnpunkten i utskottets utlåtande — »att de byggande myndigheterna använda sig av det byggnadssätt, som för varje särskilt fall befinnes vara det ur ekonomisk synpunkt mest fördelaktiga».

Jag har för min del icke någon annan önskan. Men då man i alla fall från utskottets sida nu kommit till ett avstyrkande av motionen, så vågar jag tro, att utskottet icke har riktigt trängt in i de fördelar, som man skulle ernå genom att från statens sida mera uppmärksamma den nytta, som man skulle vinna genom att anlita entreprenadväsendet i större omfattning vid statens arbeten, än som skett hittills. Jag har i det fallet i motionen pekat på några synpunkter, och jag skall icke nu ingå i någon detaljmotivering för desamma. Men jag vill alldeles särskilt understryka det förhållandet, att det ligger i entreprenadsystemets natur, att man där har den allra bästa kontroll över att man får arbetet ekonomiskt utfört. Entreprenörerna måste för sin egen skull tillse, att arbetet utföres på det sätt, som leder till på en gång billigaste och skyndsammaste resultat, och hos entreprenörerna få därför våra unga ingenjörer en skolning, som är av synnerligt stor betydelse för hela vår ingenjörkårs uppfostran, icke minst då det gäller att rekrytera statens verk med personer, som fått genomgå en ekonomisk skolning.

Man kan icke, som kasernbyggnadsnämnden i sitt i många avseenden synnerligen egendomliga yttrande över denna fråga sagt, påstå, att denna skolning kan erhållas lika bra i statens tjänst och att motio-

nen skulle innebära ett underkännande av den ekonomiska uppfostran, man får i statens egna byggnadsverksamhet. Detta vittnar om en begreppsförvirring, som jag icke förstår. Det kan väl aldrig bestridas, att en ingenjör, som är anställd hos en entreprenör, hela tiden lever under trycket och en automatisk kontroll av att han måste åstadkomma bästa möjliga ekonomiska resultat, och att detta utgör en sporre, som kan vara ganska nyttig.

Till sist vill jag säga några ord om denna fråga, sedd i belysning av förhållandena i utlandet. De av herrarna, som sett sig omkring på byggnadsverksamheten utomlands, ha säkert märkt, att man där anlitar entreprenadsystemet på helt annat sätt än här i Sverige. Utomlands finnas verkligt förnämliga entreprenadfirmor, som stå högt både ekonomiskt, tekniskt och socialt, något som man knappast kan säga, att vi ens före världskriget ännu lyckats uppnå här i landet. Jag skall endast på denna enda punkt ytterligare gå in på kaserubyggnadsnämndens utlåtande. Nämnden säger, att den statliga byggnadsverksamheten i Sverige ännu icke utvecklats till den omfattning, att man icke skulle kunna utan betänkligheter utveckla den statliga egna regin, utan att den behövde bliva för statsorganisationerna betungande. Skall man draga ut konsekvenserna av detta mycket egendomliga uttalande, skulle de bli, att även kaserubyggnadsnämnden förutser, att om vi fortfara att öka statens egen byggnadsverksamhet, inträder snart den tidpunkt, då vi måste följa utlandets föredöme och gå in för att bygga genom entreprenörer och inskränka de statliga organ, som vi nu efter hand försett oss med för ändamålet.

Jag skall, herr talman, icke längre uppehålla mig vid denna fråga. Jag vill emellertid nu till allra sist framhålla, att jag tror, att det hade varit synnerligen lyckligt för denna mycket viktiga frågas vidare behandling, om utskottet tillstyrkt motionen på sådant sätt, att våra byggande myndigheter haft anledning att just nu vid övergången från kristid till mera normala förhållanden taga sig en funderare då och då på, i vilken omfattning de till fördel för statsmakterna och utan att helt avstå från den egna regin — vilket jag aldrig åsyftat — i större utsträckning än nu kunde anlita entreprenadverksamheten och därigenom ge denna verksamhet inom landet ett stöd, som den med hänsyn till det nuvarande läget och i hela landets intresse mer än väl behöver. Detta är ju en synpunkt, som även utskottet godkänt.

Jag skall, herr talman, i förhoppning att kammaren verkligen behjärtar, vad denna fråga betyder, och samtidigt ihågkommer, att det här icke alls gäller att sätta till någon stor kommissionsutredning — man måste ju numera alltid avgiva den förklaringen, då det gäller förslag om utredningar — utan endast att de olika ämbetsverken skulle av Kungl. Maj:t uppmanas att ha sin uppmärksamhet fäst vid dessa frågor och att Kungl. Maj:t sedan skulle infordra och taga under övervägande resultaten av deras begrundande. I denna förhoppning skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Ang.
entreprenad-
väsen för bygg-
nadsarbeten.
(Forts.)

Ang.
entreprenad-
väsen för bygg-
nadsarbeten.

(Forts.)

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Den fråga, vi här behandla, har stått för utskottet — som den ärade motionären också nyss sade — mera som en följd av förhållandena under kristiden. Utskottet anser, att de nu rådande svårigheterna av sig själva komma att försvinna, då vi komma in i normala tider igen, och utskottet har kommit till denna uppfattning även på grundval av den motivering, som motionären själv i sin motion ger, då han där pekar på att vårt entreprenadväsen, våra entreprenörer, under den tid, som föregick krisen, arbetat sig fram till en allt bättre ståndpunkt och blivit allt bättre i stånd att utföra det arbete, som förelades dem. På grund av de ojämna prisförhållandena under kristiden blev det omöjligt att uppgöra entreprenader. Det visade sig, att de summor, för vilka en entreprenör åtagit sig att utföra ett visst arbete, icke räckte, och då entreprenören icke kunde fullborda det åtagna arbetet återstod ingenting annat, än att byggherren fick åtaga sig att i egen regi utföra det föreliggande arbetet.

Utskottet föreställer sig emellertid, att när jämna prisförhållanden åter inträda, de olägenheter, som motionären pekat på, av sig själva komma att bortfalla, och att man sålunda naturligt skall återkomma till det läge, som förut var rådande, vilket läge motionären själv betecknat såsom jämförelsevis tillfredsställande.

Det är sålunda ganska självfallet, att utskottet, som inom sig icke räknar någon ledamot, som har personlig erfarenhet av de ifrågakvarande förhållandena, utan är hänvisat att huvudsakligen fatta ståndpunkt på grund av det utredningsmaterial, som förelägges utskottet, genom denna tankegång skulle komma till den uppfattningen, att någon särskild åtgärd från riksdagens sida i det syfte, motionären avsett, icke för närvarande bör företagas.

Utskottet har också för sin del trott, att om man här skulle göra ett principuttalande i direkt anknytning till motionärens yrkande, skulle detta lätt kunna leda därtill, att de olika statsmyndigheterna skulle anse sig vara förhindrade att alls använda något annat system för byggnadsverksamheten än entreprenadsystemet; och enligt utskottets mening skulle i ett sådant förhållande föreligga fara för att det allmänna skulle utsättas för exploatering från den privata företagsamheten. Utskottet har sålunda för sin del ansett, att det ur det allmännas synpunkt är synnerligen lämpligt, att man har ett kombinerat system, så att staten såsom byggherre i vissa fall bygger i egen regi och i andra fall använder entreprenadsystemet. Vid detta förhållande föreställer sig utskottet, att man skall ha största möjliga garanti för att det i varje fall ändamålsenligaste och ur olika synpunkter billigaste byggnadssättet kommer att tillämpas.

Såsom motionären nyss framhöll, har utskottet för sin del erkänt, att det ur det allmännas synpunkt kan vara förenat med åtskilliga fördelar att ha tillgång till ett sunt och kraftigt entreprenadväsen inom landet. I detta avseende intar utskottet alltså samma ståndpunkt som motionären. Men utskottet skiljer sig från motionären därutinnan, att det anser olämpligt, att riksdagen nu skulle

genom ett bifall till motionen så att säga förkväva den möjlighet att bygga i egen regi, som under de hittills rådande förhållandena utvecklat sig.

*Ang.
entreprenad-
väsen för bygg-
nadsarbeten.*

Utskottet har icke alls velat göra till sina de synpunkter, som exempelvis motionären här påpekat, att kasernbyggnadsnämnden givit uttryck åt, men utskottet har givetvis icke kunnat undvika att i någon mån påverkas av den erfarenhet, som talar ur detta synnerligen omfattande utlåtande.

(Forts.)

I detta sammanhang vill jag säga, att utskottet ju förstår de synpunkter, man kan anlägga, att det kunde vara lämpligt, att det allmänna sökte i någon mån utjämna konjunkturväxlingarna på så sätt, att under lågkonjunkturer med små arbetstillfällen det allmänna i största möjliga utsträckning satte igång sina arbeten, och under högkonjunkturer, då större arbetsmöjligheter finnas, inskränkte sina arbeten. Det är ju en synpunkt, som icke minst från arbetarehåll vid olika tillfällen framhållits såsom den grundval, på vilken man i största möjliga utsträckning bör bygga. Men det är ju ganska svårt att i praktiken utföra ett sådant program, därför att ju under en högkonjunktur det allmännas, statens, företagareverksamhet påverkas. Man får behov av ökade lokalutrymmen på grund av de allmänna utvecklingsmöjligheterna, och det är självfallet mycket svårt att under en sådan tid uppskjuta varje möjlighet till utveckling. Man måste så att säga löpa med i den utveckling, som under en högkonjunktur är rådande. Emellertid måste jag för min del säga, att utskottet behjärtat detta önskemål och insett de stora fördelar, som skulle vinnas, om en utjämning av hög- och lågkonjunkturerna genom statens ingripande kunde i någon mån komma till stånd.

Sådan denna fråga nu ligger har utskottet emellertid ansett, att man icke kan ange några riktlinjer för den ifrågasatta utredningen, och vid detta förhållande har man kommit till det negativa resultatet, att motionen icke bör till någon kammarens åtgärd föranleda.

Jag tillåter mig också, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L ü b e c k: Herr talman, mina damer och herrar! Jag kan i alla fall icke släppa denna fråga så lätt, som skulle bli följden, om kammaren nu biföll utskottets hemställan.

På grund av vad utskottets ärade ordförande framhöll, skall jag tillåta mig påpeka, att utskottet i sin motivering icke ens velat giva något uttryck åt detta, som ordföranden nu uppgav vara en kardinalpunkt i hela denna fråga, nämligen möjligheten att, på sätt jag anvisat, söka komma ett stycke på väg till utjämning av de olika förhållanden, som råda vid byggnadsverksamhet under högkonjunktur och under lågkonjunktur. Detta är en fråga, vilken denna kammar, såsom jag tidigare nämnt, alltid visat ett stort intresse, men i utskottets utlåtande förekommer icke något erkännande av att här föreligger en anledning att se litet närmare på saken.

Ang.
entreprenad-
väsen för bygg-
nadsarbeten.

(Forts.)

Nu har utskottets ordförande — och jag kan förstå, att detta spelat en roll för dem, som deltagit i beslutet — ställt upp en liten buse för kammaren, i det han sagt, att om man bifaller motionen, skulle följden bli den, att ämbetsverken häruti skulle se en anvisning att alltid använda entreprenadväsendet, och då skulle de icke få den kontroll över byggnadsverksamheten, som är önskvärd och nödvändig såsom en prisreglerande faktor. Men den farhågan kan sannerligen icke uppstå enligt motionärens förslag, utan den måste utskottet ha konstruerat upp på egen hand. Denna farhåga är grundlös. Man har ingen anledning att antaga annat, än att konkurrensen på byggnadsmarknaden mellan de olika entreprenörerna skall vara tillräckligt stor. Man måste vidare besinna, att det aldrig kan vara tal om att staten skall nedlägga den byggnadsverksamhet, som staten bedriver under egen regi, varför det icke finnes någon anledning att befara, att man icke skulle ha den kontrollmöjlighet, som ligger i att båda systemen finnas sida vid sida. Man kan ju säga att en trustbildning mellan entreprenörer alltid är lätt att åstadkomma. Ja, det kan ju sägas, men det är väl en olägenhet, som vi i så fall få söka råda bot på här liksom på andra områden, och icke är det skäl att för den skull slå ihjäl denna fråga. Jag vill också påpeka, att den utländska konkurrensen på detta område alltid kommer att vara livlig här i Sverige, såsom den för övrigt alltid varit, till följd av att vårt entreprenadväsen varit så pass svagt utvecklat.

Till sist vill jag säga, att även om man vill anlägga den snäva syn på frågan, som utskottet tyvärr har gjort, så finnes det anledning att bifalla motionen även ur utskottets egen synpunkt. Visserligen är den existerande förordningen beträffande entreprenadväsendet vid statens byggnadsverksamhet i stort sett god, men om tillämpningen av förordningen kan icke sägas detsamma. Detta har till och med kaserubyggnadsnämnden erkänt, när den på ett ställe i utlåtandet säger, att »motionärens kritik av myndigheternas val av entreprenörer är otvivelaktigt riktig. Enhetlighet i uppfattningarna härvidlag fattas och principiellt samarbete saknas. Ett samarbete vore givetvis till fördel särskilt beträffande den mångfald myndigheter, som hava att avgöra entreprenadfrågor inom husbyggnadsfacket».

Redan detta tycker jag är tillräckligt talande för att utskottet bort se till, om man icke genom den av mig föreslagna utredningen inom ämbetsverken skulle kunna få fram riktlinjer för bättre förhållanden på detta område, där för närvarande, det vill jag för min del understryka, ett verkligt oefterrättlighetstillstånd råder.

Jag ber således att allt fortfarande få vädja till kammaren att bifalla den av mig väckta motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Vidare upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om en utredning angående jordbrukets produktionskostnader för livsförnödenheter m. m.

Anj.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 164, hade herrar *Olsson* i Blädinge och *Norman* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t dels vidtaga erforderliga åtgärder för en fortgående permanent utredning angående jordbrukets produktionskostnader för livsförnödenheter, i främsta rummet brödsädesspannmål, samt för offentliggörande årligen på lämpligt sätt av resultatet av denna utredning, dels ock låta utreda på vad sätt lämplig garanti kunde beredas producenter av brödsädesspannmål att, till pris, vartill utredningen om produktionskostnaden kunde giva stöd, vinna avsättning för den producerade brödsädesvaran.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder för en fortgående permanent utredning angående jordbrukets produktionskostnader för livsförnödenheter samt för offentliggörande årligen på lämpligt sätt av resultatet av denna utredning.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Ward*, *Gustafson* i Vimmerby, *Pettersson* i Köping, *Isacsson* och *Karlsson* i Grängesberg, som ansett att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Ward*: Herr talman! Som kammaren finner av det förevarande utskottsutlåtandet och den reservation, som fogats till detsamma, ha både utskottsmajoriteten och reservanterna — majoritet och minoritet äro i detta fall lika stora, fem mot fem — hänvisat till det utlåtande, som fjärde tillfälliga utskottet vid fjolårets riksdag avgav med anledning av en likartad motion, framburen av herr *Olsson* i Blädinge. Medan utskottsmajoriteten för sin del tar fasta på det erkännande, som utskottet år 1921 gjorde därav, att en jordbruksstatistik, sådan som den ifrågavarande, nog kunde ur vissa synpunkter vara av intresse, ha emellertid reservanterna lagt huvudbetoningen vid den del av nämnda utskottsutlåtande, som berörde själva sättet för denna frågas behandling från riksdagens sida. Och det tillkommer nu andra kammaren att avgöra, vilken av dessa båda synpunkter som för tillfället förtjänar det största beaktandet.

Som reservant vill jag säga några ord till förmån för reservationen. Här föreligger ju faktiskt det förhållandet, att riksdagen en gång — det var år 1917 — tillskrivit Kungl. Maj:t och begärt utredning om produktionskostnaderna för en del livsförnödenheter, för-

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.

(Forts.)

nämligast kostnaderna för spannmålsproduktionen. Riksdagen har således tagit ett initiativ i frågan, vilket i sin ordning föranlett Kungl. Maj:t till vissa åtgärder i överensstämmelse därmed. Med hänsyn härtill torde det således knappast kunna anses påkallat, att riksdagen på nytt gör en framställning rörande denna sak. Att den av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen endast berör tre bokföringsår, nämligen 1919—20, 1920—21 och 1921—22, kan icke vara anledning nog för riksdagen att ånyo skriva till regeringen. Tvärtom bör riksdagen av denna utredningens begränsning kunna dra den slutsatsen, att det vid närmare granskning av frågan befunnits önskvärt och nyttigt att liksom pröva sig fram för att därefter, på grundval av det material man erhåller vid förundersökningen, bilda sig en uppfattning om, huruvida värdet av det hela motsvarar kostnaderna och — för den händelse så skulle befinnas vara fallet — på vad sätt undersökningen lämpligast bör i fortsättningen bedrivas.

Reservanterna ha för sin del betraktat saken på detta sätt och tro sig härutinnan ha funnit ett gott stöd i lantbruksstyrelsens utlåtande, låt vara att även majoriteten inom utskottet kan i annat avseende till stöd för sin ståndpunkt hänvisa till samma utlåtande. Det förefaller emellertid åtminstone oss reservanter med hänsyn till hela planläggningen av den hittills verkställda utredningen, som om det ur statistisk synpunkt centrala i lantbruksstyrelsens yttrande vore den passus, vari det heter, att beträffande betydelsen av de resultat, som kunna vinnas genom ifrågavarande utredning, är det givetvis svårt att göra något uttalande. Förrän sammanställningarna av redan verkställda undersökningar föreligga i färdigt skick. När lantbruksstyrelsen, under vars överinsyn den hittills verkställda utredningen bedrivits, gör ett sådant uttalande, hur kan man då rimligen begära, att riksdagen, som inte har den minsta aning om hur utredningen tekniskt utfallit, skall utan vidare skriva till Kungl. Maj:t och begära, att utredningen må göras permanent.

Men, invänder man nu från majoritetens sida, tar inte riksdagen något nytt initiativ eller låter icke regeringen med stöd av den redan avlätna riksdagsskrivelsen utredningen fortgå, så uppstår ju ett tomrum i utredningen. Det kommer, säger man — för den händelse regering och riksdag sedermera skulle finna det lämpligt att för längre tid fortsätta undersökningen — att saknas uppgifter för ett eller ett par år. Ja, låt så vara, men den bristen, om nu det uttrycket kan användas i detta sammanhang, föreligger delvis redan nu, när inga anstalter vidtagits för en produktionskostnadsundersökning under bokföringsåret 1922—1923. Och det kan väl inte gärna, vågar man säga, betyda någon katastrof för det svenska jordbruket eller någon allvarligare brist i Sveriges officiella statistik, om det nödvändiga uppehållet skulle sträcka sig över två i stället för över endast ett år. Det för tillfället viktigaste är väl, att man i en angelägenhet, som ligger till på detta sätt, lagar att man får de tekniska förutsättningarna för utredningen tillräckligt klarlagda. Men det har inte ens lantbruksstyrelsen hittills fått och än mindre riksdagen.

Nu tycks det emellertid förhålla sig på det sättet, att de ärade motionärerna mindre betrakta frågan ur teknisk-statistisk synpunkt än ur den synpunkten, att undersökningsresultaten skulle år efter år bli bestämmande för den skyddspolitik, som staten anses böra bedriva till jordbruksnäringens fromma. Om detta kunde vara en hel del att säga, men jag vill härvidlag inskränka mig till att framhålla, att det resultat man erhåller av ett visst års undersökningar icke gärna kan bli vägledande för någon skyddspolitik samma år. Eller för att citera lantbruksstyrelsen, i vars yttrande framhålles, att det i varje fall torde vara uteslutet, att med nu rådande snabba och oberäkneliga skiftningar på det ekonomiska livets alla områden komma därhän, att undersökningsresultaten föreligga, medan de därpå inverkande ekonomiska förhållandena ännu äro aktuella. Och att detta verkligen är uteslutet, att det med andra ord är omöjligt att kunna tillämpa denna statistik på det år, från vilket statistiken är tagen, detta inser var och en, även den, som icke är så synnerligen insatt i jordbruksförhållanden. Jag tror också, att de ärade motionärerna till fullo inse detta.

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfordörens-
heter m. m.
(Forts.)

Motionärerna synas dock hålla för troligt, att resultatet av de begärda undersökningarna verkligen skulle kunna föreligga tidigare, än för närvarande är fallet. Ja, de hoppas möjligen, att undersökningarna under hand skola kunna pressas därhän, att resultatet skulle kunna vara kända så tidigt, att statens skyddspolitik för det år, från vilket undersökningen tagits, skulle kunna påverkas av dessa undersökningar. I varje fall är detta deras önskan, vilket också framgår av motionen. De utropa nämligen i motionens ingress bland annat följande: »Vad är det väl för glädje med att efter några år få veta vad det kostat att producera den eller den varan?» För sin del giva de följande svar: »icke mera än att få en hel del annan statistik av ganska tvivelaktigt värde».

Nu har, som jag nyss erinrade, lantbruksstyrelsen för sin del uttryckligen förklarat, att även om mera pengar skulle offras på denna sak i syfte att påskynda bearbetningen av det material, som införskaffats, så kan i varje fall undersökningsresultatet icke föreligga medan, för att citera lantbruksstyrelsen, »de därpå inverkande ekonomiska förhållandena ännu äro aktuella». Då herr Norman — ty det är väl ändå han som är primus motor i denna aktion — icke har någon anledning att betvivla lantbruksstyrelsens omdömesförmåga, och då lantbruksstyrelsen heller icke — vilket förresten framgår av styrelsens yttrande över motionen — kan misstänkas för att vilja väcka allt för mycket tvivel angående denna motions lämplighet, så torde herr Norman — ihågkommande nyss citerade passus i lantbruksstyrelsens yttrande — förstå mig, då jag nu, delvis användande hans egna ord, frågar: vad kan det verkligen vara för glädje för riksdagen att ånyo skriva till regeringen angående en sak, som ligger till på detta sätt, då riksdagen redan tagit initiativ och förundersökningar i det syfte, som motionärerna önska befrämja, redan nu äga rum? Det vill åtminstone förefalla, som om man bort kunna vänta och giva sig till tåls, tills man fått se, hur den hittills

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönöden-
heter m. m.

(Forts.)

verkställda undersökningen utfallit, hur mycket den kan vara värd och om den lämnar det resultat man önskar. Jag tänker nu närmast på det statistiska värdet av denna undersökning.

De undersökningar, som verkställts, hava dock kostat rätt mycket pengar, icke mindre än 117,000 kronor. Det är ju en ganska stor summa, i synnerhet om man ställer upp den mot herrar Normans och Olssons i Blådinge uttalande i motionen, att den utredning, som hittills verkställts, faktiskt icke har det ringaste värde. När saken skötes på det sättet, tycker jag icke att riksdagen har någon anledning att nu skriva till regeringen och begära att ännu mera pengar skall offras med det resultatet, att kanske om några år samma motionärer komma igen och upplysa, att undersökningen icke är värd det ringaste.

Med vad jag nu sagt, har jag, herr talman, inte alls ingått på frågan, huruvida det kan vara sakligt berättigat, att igångsätta ett omfattande statistiskt arbete med det på förhand angivna helpolitiska ändamål, som motionärerna peka på. Den frågan har utskottsmajoriteten försiktigt nog förbigått, och den må därför här lämnas därhän, även om man i detta sammanhang — man må sedan ha vilken uppfattning som helst i själva sakfrågan — känner sig pliktig att erkänna, att motionärerna denna gång dock mera bemödat sig om måtta och sans och saklighet i sin framställning, än fallet var i den motion, som frambars vid fjolårets riksdag. Då gällde det inte bara att medelst denna motion slå vakt om vissa ekonomiska intressen inom jordbrukets område, intressen, som stå i visst samband med vårt lands tullpolitik, utan då återopade man till och med, om jag inte missminner mig, att det skulle vara bra att få till stånd en sådan här utredning även för att jordbrukarna skulle få material för att kunna uppfostra de lantarbetareagitatorer, som »uppvigla» landsbygdens arbetare. Om motionärerna anse detta vara något speciellt statsintresse, känner jag inte till. De ha i varje fall nu övergivit åtminstone den delen av sin argumentering.

Man har emellertid inte nu från reservanternas sida anledning att gå närmare in på de motiv, som kunna ligga till grund för motionärernas framställning. Vad reservanterna vid detta tillfälle särskilt velat fästa kammarens uppmärksamhet vid, det är den rent formella behandlingen av detta ärende. Då kammaren i fjol med särskilt aktgivande på just denna synpunkt avslög den motion, som då i liknande syfte frambars, så kan jag för min del icke finna någon anledning för kammaren att i år fatta ett annat beslut.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Med herr Ward förenade sig herrar *Andersson* i Höör, *Pettersson* i Köping och *Berg* i Karlskrona.

Herr *Lorichs*: Herr talman, mina damer och herrar! Det ärende, som det här är fråga om, rör en sak, som är av icke ringa vikt för vårt jordbruk. Det är nämligen ett steg till förverkligande

av ett önskemål inom stora kretsar av vårt lands jordbrukare, nämligen att vi här i landet skulle kunna få en fortlöpande produktionskostnadsstatistik för jordbruket.

Det är ett minimikrav inom varje näring, av vad slag den vara må, att man skall kunna något så när beräkna, vad det kostar att producera de nyttigheter, varom det är fråga inom den särskilda näringen. Så är det ju inom industrien. Det finns väl ingen enda industridrivare, som inte, då han till exempel skall göra en maskin, noga räknar ut kostnaderna för material, kostnaderna för arbete, vad han skäligen skall kunna lägga på såsom bidrag till allmänna omkostnader, räntor, skatter, avskrivningar och dylikt, och slutligen vad han skall kunna få i rent netto. Kan han sedan inte avyttra denna maskin till det pris, som han påfört den, så vet han åtminstone, hur mycket han förlorar och vad han går miste om.

Nu är det en av de svagaste punkterna i fråga om jordbruksdriften, att vi jordbrukare äro absolut ur stånd att företaga några sådana där produktionskostnadsberäkningar, när det gäller framtiden. Vi veta icke, hur den skörd, för vilken vi nu i vår vidtagna förberedande åtgärder, till hösten kommer att utfalla, och vi veta icke, hur mycket den kommer att kosta oss. Det är för många obekanta faktorer, som spela in, när det är fråga om jordbruk, bland annat väder och vind, som vi aldrig kunna övervinna följderna av, om vi än anstränga oss aldrig så för att genom förbättrade odlings- och skördemetoder neutralisera verkningarna, om de äro ogynnsamma. Därför få vi jordbrukare lov att nöja oss med att bygga våra beräkningar på sådana verkliga resultat, som kunna konstateras av noggrant förda bokslut. Det är emellertid en rätt invecklad historia. Den enskilde jordbrukaren är inte kompetent att göra sådana där beräkningar, i allmänhet åtminstone, och i alldeles särskild hög grad gäller detta ju om småbrukarna. Dessa produktionskostnadsberäkningar äro ju emellertid även för de mindre jordbrukarna av synnerligen stor betydelse.

Det var därför med stor tillfredsställelse, som man inom jordbrukarkretsar hälsade det beslut, som fattades år 1917, att lantbruksstyrelsen skulle få uppdra åt en kommitté att vidtaga sådana här beräkningar, grundade på primäruppgifter, som skulle insamlas från jordbruk av olika slag inom landet. Detta uppdrag lämnades ju åt synnerligen kompetenta personer, nämligen professor Sommarin i Lund, godsägare Sederholm och chefen för Sveriges allmänna lantbruksällskaps driftsbyrå agronomen Nannesson. Det har nu under dessa tre år företagits förberedande åtgärder för att få ihop denna statistik. Den är ännu inte publicerad, men den första avdelningen, omfattande räkenskapsåret 1919—20, är snart att vänta.

Skulle nu emellertid ingenting åtgöras från riksdagens eller statsmakternas sida, så blir det icke något vidare av detta. De tre åren äro nu slut. Och det skulle vara synnerligen stor skada, om detta arbete därmed skulle upphöra, ty dessa beräkningar äro av ett mycket stort värde. Man kan ju av dem sluta sig till, vilka fel som bli-

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.*

(Forts.)

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.

(Forts.)

vit begångna inom jordbruket, vilka saker man bör undvika, vad som bär sig och vad som icke bär sig. Med ett ord sagt, man får därigenom en god överblick över vårt jordbruks avkastningsförmåga. Vi kunna förstå, vad detta betyder i det praktiska livet, när det t. ex. är fråga om jordens värde vid köp och försäljning, vid utarrendering och vid taxering. Det kan också vara till synnerligen stor nytta vid avtalsförhandlingar med jordbruksarbetare. Och naturligtvis är det av mycket stor nytta vid deklARATIONER av inkomsterna av jorden.

Men för att det verkligen skall kunna bli till någon nytta, måste vissa villkor uppfyllas. Och det nästan viktigaste av dessa är, att undersökningarna omfatta tillräckligt lång tid. När det är fråga om siffror, som inte längre äro aktuella utan röra en förfluten tid, så är det inte mycket värde att få endast en enstaka siffra. Det är inte mycket värde med att man får veta, vad det kostade att producera t. ex. 100 kilogram vete år 1920. Men om man däremot får en hel tioårsperiod med fortlöpande statistik för varje år, då kan man få ett medeltal, som är av ganska betydande värde. Det är därför, som det skulle vara skada, om dessa undersökningar nu skulle upphöra efter endast en treårsperiod, vilket måste anses vara en för kort tidrymd för att medge tillförlitliga slutsatser.

Nu tala reservanterna om att detta endast skulle vara ett försök. Jag kan också gärna ge reservanterna rätt härutinnan. Men jag vill därav draga en helt annan slutsats, än de göra. Just därför att det är ett försök, bör det få tillräckligt lång tid på sig, och, såsom jag sade, ett försök i denna riktning erfordrar förvisso ganska lång tid. Därtill kommer, att de tre år, som varit föremål för undersökningar, i mångt och mycket varit abnorma år. De ge ingen bild av jordbruket under en tid, då man hoppas, att mera stabila förhållanden skola råda. Därför komma dessa siffror, sent publicerade och endast omfattande en enstaka kort period, att bli till ingen glädje och ingen nytta. De komma att hamna på hyllan i något arkiv, de komma inte att ha något värde, och de pengar, som utgivits för ändamålet, komma att vara bortkastade. Det skulle därför vara av synnerligen stor vikt, att dessa undersökningar nu få fortsättas.

Nu är det ju emellertid också åtskilligt annat, som måste vara för handen för att detta skall bli någon egentlig stor nytta. Undersökningarna måste sålunda omfatta tillräckligt många jordbruk och tillräckligt många av olika typ och olika storlek samt med olika villkor i övrigt i vårt avlånga land. Nu har ju, såsom vi se av redogörelsen, undersökningen det första året omfattat 127 jordbruk av olika beskaffenhet i södra, mellersta och norra Sverige. Enligt vad lantbruksstyrelsen uppger, så skulle de båda senare årens undersökningar omfatta ett ännu något större antal. Nu vill jag inte yttra mig om, huruvida detta antal är det riktiga eller huruvida man inte skulle kunna göra någon inskränkning i antalet och därmed nedbringa kostnaderna men ändå få fram någorlunda tillförlitliga siffror. Det är en sak, som får bli en senare fråga.

En mycket viktig omständighet är ju givetvis även att uppgifterna bli noggranna, och detta ligger i mycket hög grad på deras

skuldror, som ha hand om utredningen. Vidare är det ett önskemål, att publiceringen blir snabbare. Det är ju givet, att då bokslut skola göras, så tar det sin tid. Och då sedermera alla de siffror, som komma fram ur boksluten, skola prepareras och bearbetas, sättas i tabeller och jämföras med andra, så tar det också sin tid. Man kan inte beräkna att få undersökningarnas resultat publicerat, så snart som önskligt skulle vara. Men efter vad jag inhämtat hos vederbörande, som ha hand om detta, skulle man dock kunna tänka sig att — även om det inte går för sig att få tabellerna tillgängliga i fullständigt skick inom något så när kort tid — i alla fall kunna få de allra viktigaste siffrorna preliminärt publicerade, de siffror som man har den största nyttan av, bra mycket tidigare än man hittills tänkt sig.

Det har ju gjorts åtskilliga invändningar, bland annat den av reservanterna framställda invändning, jag nyss häntydde på, att detta skulle bara vara ett försök. Reservanterna ha inte givit sig in på någon särskild kritik av själva saken, utan de vilja skjuta undan det hela, tills de fått se resultatet av de hittillsvarande undersökningarna. Det har vidare sagts, att därest lantbruksstyrelsen skulle ha ansett detta vara av någon större betydelse, så hade nog lantbruksstyrelsen icke underlåtit att göra anmälan till Kungl. Maj:t om att treårsperioden vore slut och samtidigt begära förnyat anslag. Ja, det skulle ju kunna vara en invändning. Men jag tror, att om vi tänka tillbaka på den tidpunkt, då detta sattes i gång, nämligen år 1917, så veta vi, att det var under en synnerligen kritisk situation i fråga om vår självförsörjning. Vi hade ransonering av bröd och mjöl och spannmål, såsom vi alla känna till. Det var sålunda kanske ursprungligen inte meningen, att det skulle bliva annat än en undersökning under kris-tiden för att animera våra jordbrukare att så mycket som möjligt odla brödsäd. Det var speciellt inriktat på brödsädesodlingen först, ehuru väl det sedermera utvidgades till att omfatta alla viktigare jordbruksprodukter. Det synes också, som om lantbruksstyrelsen i viss mån fattat saken så, därför att det från början var styrelsens mening, att dessa undersökningar skulle publiceras först sedan alla tre årens resultat förelägo färdiga. Det är först efter påtryckning utifrån, som man nu har beslutat, att det första årets undersökning skall publiceras nu om några veckor. Lantbruksstyrelsen säger ju emellertid i sitt utlåtande, att den anser det vara utom allt tvivel, att dessa undersökningar skulle vara till stor nytta för jordbruket, under förutsättning att det statsfinansiella läget medger deras fortsättande.

Och därmed äro vi inne på kostnadsfrågan. Den beräkning, som blivit framlagd inför utskottet, visar ju, att de tre årens kostnader komma att belöpa sig till omkring 117.000 kronor, d. v. s. i runt tal 40,000 kronor om året. Nu är ju visserligen detta en ganska avsevärd siffra, det är inte fråga om det. Men jag håller dock före, att den inte får anses vara alltför stor, när det gäller ett så viktigt ändamål som detta.

Emellertid tror jag, att kostnaderna skulle kunna nedbringas åtskilligt. Det är visserligen en omständighet, som möjligen skulle

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.
(Forts.)*

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.*

(Forts.)

kunna fördyra kostnaderna, nämligen kravet på snabbare publicering. Lantbruksstyrelsen framhåller, att därest man fordrar snabbare publicering av dessa siffror, man måste tänka sig en ökning av arbetskrafterna och följaktligen räkna med större kostnader. Jag skulle ändock vilja säga, och det är min övertygelse, att man kan nedbringa kostnaderna icke så litet. Det talas här om att 4,500 kronor skulle vara den årliga kostnaden för publiceringen. Beloppet är ju icke så stort, men även det spelar sin roll. Jag tror att nu, när pappers- och tryckningskostnader fallit, denna kostnad skulle kunna få beräknas något lägre.

Den viktigaste inbesparingen skulle dock kunna vinnas genom en förändring av sättet för primäruppgifternas insamling. Jordägarna hava hittills fått helt eller delvis betalt för sitt arbete med dessa uppgifter. Det skickades cirkulär till både stora och små jordbrukare. Det sades, att om man ville åtaga sig sådan insamling, man skulle få en viss ersättning. De större jordbrukarna fingo bara en del av kostnaderna betäckta, men de små fingo full ersättning för arbetet. Man kan nu säga, att även om uppgifterna skulle vara avsedda att tjäna hela landet, det i alla fall är så, att de gårdar, som närmast äro föremål för undersökningarna, ha mest och omedelbar nytta därav. Jag tycker icke, att det vore för mycket begärt, att dessa gårdar företoge dessa undersökningar och lämnade uppgifterna beträffande gårdarna gratis eller till åtminstone betydligt nedsatt pris. Därigenom skulle omkostnaderna i väsentlig grad kunna nedbringas.

En annan invändning har man hört i bygderna, fastän inte så mycket i utskottet. Man fruktar för att jordbrukarna i allmänhet skulle vara obenägna att lämna uppgifter av något slag, när det gäller deras ekonomi. Det är ju en känd sak, som jag icke behöver erinra om, att när vi började införa kontrollföreningar för ladugårdarna, drogo sig många gårdar för den saken av fruktan för att få dåliga resultat, som man skulle skämmas för, när de publicerades. Det sitter nog i både här och där, men vi jordbrukare hava nu under kristiden blivit så vana vid deklARATIONER av alla möjliga slag, att jag tror inte, att man ur den synpunkten behöver hysa några farhågor, ehuru jag medgiver att på dessa insamlade uppgifters tillförlitlighet står och faller naturligtvis hela tillförlitligheten av de på uppgifterna grundade beräkningarna.

Det säges, att detta icke är något annat än ett maskerat försök att hissa upp jordbrukets omkostnader så högt, att man senare skall kunna komma fram och tala om skydd från riksdagens sida. Jag ber att få påpeka, att utskottet har ställt sig på en fullständigt objektiv ståndpunkt, och i dess motivering nämnes icke ett ord, som kan vara av politisk art, utan allt som där förekommer är av ekonomisk art. Nu vill jag medgiva, att den som läser motionen ju kan få ett visst fog för det av mig berörda resonemanget. Jag vill dock säga, att utskottsmajoriteten helt och hållet tagit avstånd från vad motionärerna i den senare delen av sin kläm påyrka och tillstyrkt blott vad som innehålles i klämmens första del. Utskottets motivering för

sin hemställan är också helt annorlunda lagd än motionärernas. Utskottet har alltså tagit helt avstånd från motionärernas önskemål om en skrivelse till Kungl. Maj:t om en utredning angående beredande av viss garanti för producenter av brödsädesspannmål. Den saken är ju någonting, som man omöjlig kan gå med på. Även om ur ensidig jordbrukarsynpunkt det skulle vara ganska skönt att få en sådan garanti, får man dock besinna, att en sådan sak skulle medföra berättigade krav från andra samhällsklasser och dessutom för jordbrukarnas egen del innebära så mycket obehag i form av statskontroll och statsingripanden, att det icke kunde vara tal om att utskottet skulle kunna vara med därpå.

Jag sade i början av mitt anförande, att denna sak är av stor betydelse, och jag vill understryka det icke minst nu, under de tider som komma, då det kommer att framställas krav från industriarbetarnas sida om upplåtande av jordbruk till dem för bildning av egna hem. Det är alldeles tydligt, att om man kastar över en samhällsklass från ett yrke till ett annat, som den ej känner till så väl, så är det av synnerligen stor betydelse, att man verkligen har klart för sig vad man bjuder den, att man kan säga, att jordbruket är bärkraftigt eller något så när bärkraftigt. Man bör icke locka ut dessa människor på vägar, som föra till fördärv för dem.

Jag skall inte uppehålla kammarens tid längre. Jag vädjar till sist till kammaren att gå med på detta skrivelseförslag. Ty denna hemställan är fullkomligt fri från all partipolitik, innefattar något som icke gör någon samhällsklass skada. Den sak, som vi här eftersträva, kan göra oss alla nytta en gång i tiden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sköld: Herr talman, mina damer och herrar! Efter det anförande, som här hölls av talesmannen för reservanterna, kunde denna sak kanske anses utagerad. Jag har emellertid begärt ordet för att yttra några ord i själva sakfrågan.

Såvitt jag kan förstå, avser man att med dessa utredningar vinna två syftemål. Man vill först få en, om jag så får säga, provkarta på vilka produkter, som för jordbruket äro mest lönande att framställa. Jordbrukarna skulle därefter inrätta sig så, att jordbruket finge största möjliga produktivitet.

Jag tror, att det ligger klart för var och en, att en utredning sådan som denna aldrig kan nå fram till ett sådant resultat; och jag vill här med anledning av den näst föregående ärade talarens yttrande säga: Stackars de industriarbetare, som skola flytta ut på landet och driva jordbruk på grundvalen av dessa utredningar! De komma att göra konkurs ögonblickligen. Ty det är riktigt, som den föregående ärade talaren yttrade: det finns så oändligt många omständigheter som spela in i jordbruket; det är väder och vind, det är jordens bördighet, det är jordbrukets storleksgrad. Men något som man naturligtvis ej får här lämna åt sidan är, att vårt jordbruk är på det sättet komplicerat, att vi frambringa högst olika

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.
(Forts.)

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.*

(Forts.)

slag av produkter på samma jordbruk med begagnande av samma arbetskraft och samma kapital. Jag vill säga, att det i det närmaste överstiger mänsklig förmåga att utreda gränserna mellan dessa produkters produktionskostnader. Jag skulle vilja tillägga, att även om man hade en fullt exakt metod, även om vi vore i stånd till att utreda produktiviteten på alla svenska jordbruk för många år, så är det klart, att en statistisk utredning blir under alla omständigheter ingenting annat än ett genomsnittligt medeltal. Det är väl ingen, som inbillar sig, att man på det enskilda jordbruket kan inrätta sin verksamhet efter ett statistiskt genomsnitt. Jag skulle sålunda för min del vilja säga, att den ena fördelen av denna utredning, nämligen att den skulle tjäna till ledning för de enskilda jordbrukarna, kan man över huvud taget aldrig nå fram till.

Det andra syftmålet, som man vill vinna, är att få ett statistiskt genomsnitt, utvisande kostnaderna för jordbruksalstrens frambringande i allmänhet, med utgångspunkt från vilket tullskydd skulle sättas. Jag vill för min del säga, att rent principiellt måste jag rikta mig mot ett sådant betraktelsesätt, därför att det är tydligt, att det finns ingenting, som mera menligt kan inverka på jordbrukets produktivitet, än om man skulle på det sättet täcka kostnaderna i varje särskilt fall, för varje art av produktion. Det skulle icke betyda någonting annat än att jordbrukarna skulle odla det, som var lättast och bekvämast att odla, oavsett produktiviteten.

Dessutom skulle jag vilja peka på några saker, som vi i detta sammanhang absolut icke kunna se bort ifrån. Det finns skäl att antaga, att den metod och det material, som stå till förfogande för dessa utredningar, äro så ofullkomliga, att man icke ens genom en sådan utredning kan få fram ett något så när exakt statistiskt genomsnitt. Vad som har visat den saken, är väl de exempel, som hava från de föregående åren. Låt oss komma ihåg, att dessa metoder och detta material hava legat till grund för statsgarantien för socker och hava legat till grund för glidturen å spannmål. Låt mig bara visa på ett exempel från 1920, när herr Nannesson räknade ut, att jordbrukaren skulle behöva 7 kronor 50 öre per deciton betor. I år, eller kanske förra hösten, har herr Nannesson räknat ut, att det året förtjänade jordbrukarna i genomsnitt 730 kronor i reda penningar per hektar. Det vill säga, en god tredjedel av inkomsten per hektar var ren vinst. Jag är övertygad om att varken herr Nannesson eller svenska riksdagen hade avsett ett sådant resultat. Detta resultat kom sig utan tvivel därav, att metoden var behäftad med sådana svagheter, att man icke kunde komma exaktheten mera nära.

Ett annat exempel äro de produktionsberäkningar, som legat till grund för glidturen. I fjol höst var det ett produktionspris som översteg 40 kronor. Jordbrukarna hava fått sälja sitt vete för 20 kronor. Det är mycket möjligt, att en del jordbrukare förlorat något genom dessa låga pris, men jag tror inte, att någon skall våga stiga upp och säga, att jordbrukarna hava förlorat skillnaden mellan 40 och 20 kronor, ty då skulle det icke sitta många jordbrukare i södra och mellersta Sverige kvar på sina gårdar. »Låna pengar», var det

någon som viskade i mitt öra. Ja, det är kanske ej så lätt att låna penningar!

Jag vill taga ett annat exempel. Låt oss tänka på den motion, som väcktes här förra riksdagen, om höjning av smörtullen. Herr Nannesson hade då också gjort produktionsprisberäkningar. Där hade han bland annat upptagit, om jag inte missminner mig, 45 kronor i årshyra för varje kobås. Detta exempel visar, med vilka oerhörd grova distinktioner man måste gå till väga vid dessa beräkningar.

Den metod, som våra lantbruksvetenskapsmän för närvarande begagna för dessa utredningar, är icke exakt, den är icke på det sättet beskaffad, att staten kan våga sig på att träda in och ställa sig som garant för utredningens riktighet. Ty kom i håg: det är det den svenska staten skall göra, den skall besluta dessa utredningar, betala kostnaderna, och när utredningarna komma fram, får staten mer eller mindre ansvara för att de äro exakta och riktiga. På grund av dessa utredningar komma sedan att framställas krav av olika slag.

Jag menar sålunda, att det för närvarande icke finns förutsättningar ens för att genom utredning nå fram till exakta statistiska genomsnitt. Det är på grund därav jag förmenar, icke bara så, som reservanterna mena, att denna sak skall uppskjutas något år, utan att riksdagen bör gravlägga hela detta system Nannesson tills vidare, ända tills den tidpunkt inträffar, då våra lantbruksvetenskapsmän hava lyckats genom sina experiment, genom sitt arbete nå fram till tillräckligt goda metoder. Det har ännu aldrig skett inom någon vetenskapsgren och inte heller inom någon näring, att staten redan på förhand har anslagit summor för vetenskapsmännens eventuella uppfinnande av vetenskapliga metoder. Det är saker och ting, som man har måst överlämna åt det privata initiativet, och jag tror det är nödvändigt, att vi så göra här också.

Det är på den grund, herr talman, jag ber att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som den väckta motionen.

Herr Poppius: Herr talman! Att jag yttrar mig i denna fråga, fastän jag icke varit med om att behandla den i något utskott, får väl närmast tillskrivas den omständigheten, att jag har en del erfarenhet, vad produktionskostnaderna inom jordbruket angår.

Herr Lorichs framhöll, att denna fråga icke på något sätt kan betraktas som någon partipolitisk fråga, och det instämmer jag uti, i synnerhet som jag — utan att kunna instämma i alltsammans — dock till stor del instämmer i vad som nyligen yttrades av herr Sköld. Jag har nämligen gjort mig den frågan: vad kan man egentligen vinna med en sådan här utredning? Och vad blir det praktiska resultatet, resultatet för landet och resultatet för oss jordbrukare? Herr Sköld har kastat fram dessa frågor och pekat på ungefär, vad man kunde tänka sig få ut ur en sådan här utredning. Men när man ser på det sätt, riksdagen föregående år och icke minst i år behandlat jordbrukets skyddsfrågor, såsom frågan om tull på spannmål och

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.
(Forts.)

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.
(Forts.)*

även sockerbetsfrågan, så vill jag säga, att jag icke tror man vinner mycket med utredningar, som visa, att man behöver detta skydd. Ty jag tror icke, det finns någon enda i denna kammare, som icke vet, att jordbruket arbetat under mycket stora svårigheter de senare åren och icke minst i år.

Herr Sköld tog fram ett exempel på olämpligheten av en sådan här utredning, när han pekade på föregående års produktionskostnadsberäkningar för sockerbetorna. Tänk om man icke haft de där produktionskostnadsberäkningarna, som visade, att man skulle haft 6 kronor 50 öre det året! Då hade man ju icke kunnat tala om nu hur mycket vi tjänat, och då kanske sockerbetsfrågan blivit löst på gynnsammare sätt, än som nu blivit fallet.

Herr Lorichs pekade på att man med en sådan här utredning skulle kunna i någon mån leda jordbruksproduktionen in på vissa banor, som utredningen hade visat hän på, och han nämnde, att man kunde exempelvis taga en tioårsperiod för en sådan utredning. Men om man har en tioårsperiod att peka på, där utredningen visar, att t. ex. spannmålsodlingen gått med förlust eller att det åtminstone under många av dessa tio år varit förlust på spannmålen inom stora delar av vårt land, huru skall man då göra, om man skall ha någon nytta av denna beräkning? Skall man lägga ned spannmålsodlingen? Och tag ett annat exempel, ladugårdskötseln. Den lönar sig ganska dåligt för närvarande och har gjort det länge. Skall man lägga ned denna produktion, om det visar sig, att det icke lönar sig att sälja mjölk o. s. v.? Vid nu angivna förhållanden har jag ansett det icke vara något praktiskt resultat med denna utredning, och jag anser, att vi icke böra lägga ned pengar på utredningar, som vi icke kunna ha någon praktisk nytta av.

Nu talas det om att den utredning, som hittills pågått, har verkställts under abnorma år. Men jag skulle vilja fråga: när har man icke abnorma år inom någon gren av jordbrukets verksamhet? Och om det icke gäller över hela landet, så finns det alltid stora delar av landet, där man har det på annat sätt ställt än i andra delar. Förhållandena äro så pass olika inom jordbruket, så jag har den uppfattningen, att det är alldeles omöjligt att få fram något bestämt faktiskt, som visar, vilken väg man skall gå och vilken man icke skall gå.

Det är på grund av dessa skäl, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Då jag inom utskottet varit med om den förberedande behandlingen av ärendet och också varit med om att till detta utlåtande foga en reservation, skall jag be att med några ord få klargöra, varför jag ansett mig böra i denna fråga gå med på den linje, där man yrkat avslag på ifrågasvarande motion.

Jag ber då först att få säga det, att det är ingalunda därför, att jag under alla omständigheter skulle vilja säga ifrån, att sådana här produktionskostnadsberäkningar skulle vara betydelselösa. Men

jag har för min del icke kunnat undgå att se saken på det sättet, att den ståndpunkt, som intogs av flertalet av ledamöterna i utskottet under förra årets riksdag, då de behandlade denna fråga, i stort sett är riktig, då man där uttalade att det vore nog synnerligen lämpligt, att man inväntade resultatet av de tre års utredningar, som då pågingo, innan man bestämde sig för, huruvida man skulle fortsätta med utredningar om produktionskostnader inom jordbruksproduktionen. Den synpunkten tycker jag även för det närvarande har icke så litet fog för sig, enär man kan säga, att saken ligger till ungefär på samma sätt nu som vid den tidpunkten i fjol. Man har ju ännu icke sett något som helst resultat av dessa utredningar. De herrar, som ha dem om hand, ha ju sagt, att i aprii eller maj månad detta år skulle man ha att förvänta utredningsresultatet för det första av dessa tre bokföringsår och att man under senare delen av detta år skulle ha att förvänta resultatet av andra årets utredning samt att man under början av 1923 skulle ha att förvänta resultatet av tredje årets utredning ifråga om produktionskostnaderna.

När nu saken ligger till på det sättet, kan jag för min del icke säga annat än att det finns starka skäl för den ståndpunkt, som reservanterna inom utskottet ha intagit, då de påyrkat, att man icke från riksdagens sida skall kräva en fortsättning av dessa produktionskostnadsberäkningar, förrän man fått se resultatet av de utredningar, som ha pågått under dessa tre år. Man har bland reservanterna ansett sig kunna i det fallet bygga på ett uttalande, som kungl. lantbruksstyrelsen har avgivit till utskottet i förevarande fall och där man från lantbruksstyrelsens sida säger bland annat:

»Beträffande betydelsen av de resultat, som kunna vinnas genom ifrågavarande utredning, är givetvis svårt att göra något uttalande, förrän omförmälda sammanställningar föreligga i färdigt skick.» Och vidare säger lantbruksstyrelsen: »Huruvida i allmänhet taget möjlighet föreligger att på här ifrågavarande sätt förebringa en fullt säker utredning beträffande betingelserna vid en bestämd tidpunkt för en särskild produktionsgren till exempel brödsädesproduktionen, synes lantbruksstyrelsen tveklaktigt. Allt för många äro de produktionsfaktorer som här inverka och förty måste beaktas, allt för olika är inom olika delar av landet och vid olika egendomar på samma ort dessa faktorerers inverkan på produktionen, allt för mycket sammanhänger produktionen av olika vegetabiliska och produktionen av animaliska produkter med varandra för att fullt säkra resultat av beräkningarna skola kunna förväntas.»

När nu kungl. lantbruksstyrelsen, som givetvis icke kan miss-tänkas för att icke visa det allra livligaste intresse för jordbruket som sådant och de åtgärder, som skulle vara ägnade att föra det-samma framåt, ansett sig kunna i den förevarande frågan yttra sig på det sätt, som här skett, så skall väl ingen kunna förundra sig över att även reservanterna kommit till den uppfattningen, att man nu bör invänta den pågående utredningen och med tillhjälp av den-sammans resultat söka klargöra för sig, huruvida den väg man slagit in på i fråga om dessa produktionskostnadsberäkningar är den rätta

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönden-
heter m. m.

(Forts.)

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönöden-
heter m. m.
(Forts.)

och på grund därav bör kunna läggas till grund för den fortsatta och, som man på sina håll önskar, permanenta utredningen.

Det är förnämligast ur dessa synpunkter, som jag för min del icke kunnat vara med om ett omedelbart fortsättande av dessa, jag må säga, ganska dyrbara utredningar.

Det har ju så mycket talats om att de utredningar av olika slag vi verkställa med statsmakternas bistånd ha kostat så mycket pengar, och den synpunkten har man ju från olika partier fört till torgs icke minst i fjolårets valrörelse. Jag tror då, att om man med styrka vill hävda den uppfattningen, att man om möjligt skall begränsa dessa mycket höga utredningskostnader, så får man nog kanske någon gång taga i övervägande, huruvida man icke själv i någon mån får offra något för att nå möjligheter till besparingar på detta område. Jag tror, att här föreligger möjligheter att göra en besparing av dessa utredningskostnader, som nu gå till 40,000 kronor per år, utan att man därav kan draga den slutsatsen, att de, som påyrkat, att denna besparing skall göras, skola kunna misstänkas för att icke ha velat vara med om att främja ett jordbrukets intresse.

Skulle det komma att visa sig, att de utredningar, som pågått, giva vid handen, att dessa utredningar varit lagda på ett lämpligt och önskvärt sätt, så vill jag för min del redan nu ha sagt ifrån, att om jag blir i tillfälle att en gång i framtiden taga ställning till frågan om huruvida dessa utredningar då skola fortsättas, så kommer jag icke att motsätta mig ett fortsättande av desamma. Men vad jag för närvarande velat förbehålla mig är att se resultatet av de utredningar, som hittills pågått, för att på grundval av dessa utredningars resultat söka bilda mig en uppfattning om, huruvida dessa utredningar ha det värde ur jordbrukssynpunkt i olika avseenden, som motionärerna velat tillmäta desamma.

Det är på dessa grunder, som jag herr talman, ber att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr M å n s s o n i Backa: Herr talman! I den här pågående debatten förefaller det mig, som om man från de obotfärdigas håll sökte så att säga gå som katten kring het gröt. Det är klart, att från vissa synpunkter finns det antaganden, förutbestämmelser, som göra, att en sådan fråga som denna icke bör komma framåt. Det är en egendomlighet, att förlidet år, när frågan var före, yttrade socialstyrelsen i sitt utlåtande, att det skulle vara ett önskemål att få prissättning på producenternas produktionsvaror. När detta var ett intresse för socialstyrelsen, så tycker jag för min ringa del, att det skulle vara ett ännu högre intresse att få fastslaget, vad produktionskostnaden på dessa varor varit. Men detta var icke fallet. När så nu är, så är det nästan klart, att man söker famla sig fram till ett antagande, varför denna fråga väcker sådant motstånd, och då ligger det så snubblande nära till hands att tänka på det förhållandet att, som vi veta, räknas diverse löneformationer efter indextal. När då detta indextal är byggt på grundval av mellanhandsvinstens toppnotering, så är det klart, att från intressenternas ståndpunkt är

ett produktionspris det hemska spöket. För min del tycker jag, att produktionspriset skulle vara det rätta indextalet, och då skulle jag förmoda, att t. o. m. den teoretiskt lärde agronomen kunde acceptera ett sådant förslag som det föreliggande; så mycket mera som man kunde förmoda, att teorien skulle då grundas på verkliga fakta. Det vore också en vinst icke allenast för individen utan även för samhället.

Allt som allt, synes det verkligen vara på tiden, att något göres i denna fråga. Ett tre års experiment i frågan är gjort. Dock får jag till min ledsnad erkänna, att det är ännu icke klarlagt. Men det är också lika klart, att går icke riksdagen nu fram med denna anhållan om vidare fortsättning med utredning i denna sak, så kommer, trots att vi ha en lantbruksstyrelse och trots att vi ha än den ena och än den andra att representera jordbruksnäringen, icke någon fortsättning av utredningen att åstadkommas utan tryck från riksdagens sida. Det är så mycket märkvärdigare, att sådant möter motstånd, då vi skulle ha en demokratisk tid. Då vädjar man i samma veva till raka motsatsen, att lantbruksstyrelsen skulle vara det verkställande organet för en påtryckning för utredning uti ifrågavarande sak. Detta är inkonsekvent gentemot den sanna demokratiska andan, och på grundval därav är det också som det förfaller mig så mycket mera oegentligt, att från demokratiskt håll yrkas avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen, detta t. o. m. uttryckt i så klara färger och av en så radikal man som min ärade vän herr Sköld. Huru står det till med demokratin i hjärtan och njurar?

Men när vi se, att ingenting blir förverkligat i fortsättningen, så är det också klart, att en lantman som jag måste vara på det högsta intresserad av en facklig undersökning av produktionskostnaderna och också måste rösta för bifall till utskottets hemställan i den förevarande frågan, vartill jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Andersson i Storegården: Jag får för min del bekänna, att när det här gäller att taga ställning i fråga om första steget till införande av en jordbruksstatistik, så skulle jag ha varit mycket betänksam, för den händelse jag befarat, att jordbruksstatistiken skulle komma att taga samma omfattning som socialstatistiken gjort. Emellertid är jag förvissad därom, att herr Sköld och socialdemokraterna skola vara behjälpliga, då det gäller att sätta tillbörliga gränser för denna jordbruksstatistik.

I sammanhang med det nu föreliggande förslaget vill jag göra en liten jämförelse med den socialstatistik, som vi haft igångsatt under de senare åren. Man vill ha statistik om allt möjligt. Så t. ex. om lantarbetareförhållandena, och jag har här i min hand ett frågeformulär från socialstyrelsen, där man vill ha reda på både det ena och det andra, t. ex. vad en jungfru, som mjölkar kor, har betalt, huru dags arbetet börjar under dagarna från och med måndag till och med fredag, och man vill ha reda på, vad kost och logi är värt och litet av varje. Och förra året hade vi frågeformulär till kommunalordförändena med frågor, huru stor golvytan var i arbetar-

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönöden-
heter m. m.

(Forts.)

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönöden-
heter m. m.
(Forts.)*

bostäder, uttryckt i kvadratmeter, och huru högt det var till taket, uttryckt i meter, och så vidare. Den statistiken har verkligen svävat ut i det orimliga, och jag vill säga, att om de upplysningar, som kommunalordförandena kunna lämna för denna statistik, kan man giva det betyg, som herr Sköld gav den statistik, det här är fråga om, nämligen att metoderna äro i hög grad ofullständiga.

Beträffande den utredning, det här är fråga om, kan man däremot icke säga, att metoderna äro ofullständiga. Här är det fråga om vissa särskilt kompetenta jordbrukare i landet, som få fylla i uppgifter om gårdens inkomster och utgifter i särskilt fastställt formulär. Det är ju klart, att det material, som kommer in, sovrar, som också lantbruksstyrelsens yttrande giver vid handen, ganska väsentligt, så att man tager endast det tillförlitligaste och bästa materialet. Jag kan icke finna, att det är något orimligt att begära från lantbrukarhåll, att man åstadkommer en utredning om produktionskostnaderna för lantbruket på så klara grunder. Och jag tror, att det är lika viktigt för det allmänna att få veta, vad jordbrukets produktionskostnader gå till, som t. ex. att få veta kubikmeterinnehållet i arbetarbostäderna på landsbygden.

Jag hyser icke heller samma betänklighet som herr Poppius mot den här statistiken. Han syntes förmoda, att den skulle för jordbrukets vidkommande lämna så gynnsamt resultat, att denna statistik skulle framhålla för den övriga befolkningen i landet, att jordbrukarna ha det så utomordtligt bra. Jag får säga, att den farhågan kan möjligen vara berättigad för den ort, som herr Poppius representerar. För det övriga Sveriges vidkommande ställer sig nog saken annorlunda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att en önskan gör sig gällande att få en tillförlitlig statistik över jordbrukets produktionskostnader till stånd. Men om man över huvud taget kan ställa sig skeptisk mot en hel del statistiska uppgifter, som måste bygga på en hel del osäkra faktorer, så tror jag, att när det gäller en statistik av här förevarande art, är det faktiskt ogörligt att åstadkomma en statistik, som blir någorlunda vederhäftig och tillförlitlig, därför att, som herr Poppius och herr Sköld framhöllo, det är så ofantligt osäkra faktorer, som man måste räkna med. Det ligger i naturens ordning, att man icke kan få fram några säkra utgångspunkter för en utredning av förevarande art. Och jag hyser den uppfattningen, att kan man icke få tillförlitlig och sann statistik utan endast en, som är felaktig, så är den bara till skada. Det kommer att dragas felaktiga slutsatser, och det kommer att ge anledning till ständiga slitningar mellan olika intressen och uppfattningar, som göra sig gällande här. Detta sagt i allmänhet om att jag ställer mig tvivlande till att det över huvud taget är möjligt att åstadkomma en tillförlitlig statistik av här förevarande art.

Men den närmaste anledningen till att jag begärde ordet var den, att jag tycker jag knappast har någon gång sett ett utskottsutlåtande, som bygger på så sakligt svaga grunder som det här föreliggande. Om man läser lantbruksstyrelsens yttrande, så finner man, att vare sig man vill ha denna statistik till stånd eller icke, detta yttrande är alldeles förintande för utskottets ståndpunkt. Jag begriper över huvud taget icke, huru ett utskott kan komma med ett utlåtande som detta efter den redogörelse, som lantbruksstyrelsen lämnat. Hela utskottets argumentering är på förhand ihjälslagen av lantbruksstyrelsen, och därför nödgas ju utskottet tillgripa rena advokatyren och undanflykter. När ett utlåtande framträder så sakligt ovederhäftigt, som detta utlåtande gör, då det ses emot bakgrunden av vad lantbruksstyrelsen yttrat här, så tycker jag, att hur intresserad man än är för att få en sak fram, så kan man väl ändå icke ställa på det sättet sakligheten alldeles på huvudet, så att man tillstyrker denna utredning.

Slutligen må det tillåtas mig att — utan att utskottet och särskilt dess ordförande däröver må bli ledsen — uttala en önskan och förhoppning, att utskotten — det gäller något av våra tillfälliga utskott — om det vore möjligt, borde söka få sin sekreterarefråga så ordnad, att vi finge någorlunda väl och redigt skrivna betänkanden till stånd. Detta betänkande har för mig inneburit rätt mycket arbete att kunna tränga igenom på grund av den brist på klarhet och reda, som förefinnes i detta betänkande. Till viss del är detta naturligtvis beroende på att det gällt att försvara en sak, som sakligt är ihjälslagen redan på förhand. Men därtill är det skrivet på ett sådant sätt, att det är ytterst svårt att få någon klarhet i saken. Jag vill vädja till utskottets ledamöter, som förmodligen haft mycket bekymmer över att icke ha kunnat prestera ett bättre utlåtande, om det är rimligt, att man för att kunna läsa ett utlåtande skall behöva ha till hands compendier i form av hela årgångar riksdagstryck. Här är det hänvisat till den ena och den andra motionen och till till det ena och det andra yttrandet, så att den människa, som skall läsa detta, behöver, som jag nyss sade, ha tillgång till ett helt riksdagstryck för att kunna läsa det. Man har rätt att kräva enligt min uppfattning, sedan vi tillskapat sekreterare inom de tillfälliga utskotten, att de göra sitt arbete på ett sådant sätt, att icke utskotten sedan skola komma att nödgas stå för utlåtanden, som äro så svagt ihopkomna som detta. Jag betonar än en gång, att det är ingen anmärkning mot utskottet, ty det är så, att förr i världen, när dessa utskott icke hade sekreterare, så fanns det många gånger ledamöter, som nedlade ett betydande arbete på att själva skriva goda utlåtanden, och vi fingo många gånger synnerligen välskrivna och goda utlåtanden från dessa ledamöter. Men det var ju för betungande för dem. Och när vi tillsatte sekreterare i utskotten — och efter vad jag tror mig veta, äro de mycket väl betalda i förhållande till det arbete de skola utföra — så var det naturligtvis icke meningen, att deras arbete skulle bestå bara i att remittera motionerna till myndigheter och få dem lagda till rätta av myndigheterna och sedan

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.*

(Forts.)

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönöden-
heter m. m.
(Forts.)

svarva ihop ett kanske ytterst illa skrivet betänkande. Det var icke för den saken riksdagen iklädde sig kostnaderna, för att man skulle få sekreterare i de tillfälliga utskotten, utan naturligtvis var det en önskan att lyfta av den arbetsbörda, som förut vilade på de enskilda ledamöterna i dessa utskott, och att sekreterarna skulle taga på sig detta mera betydande arbete att skriva ihop ordentliga och läsbara betänkanden.

Jag önskar, att icke utskottets ledamöter och framför allt icke dess ordförande skall taga illa upp vad jag här sagt, ty det är en allmän klagan mot någon av våra tillfälliga utskottssekreterare, att vi icke få sådana utskottsbetänkanden skrivna, som man skulle önska att få, utan det bereder rätt stora svårigheter för riksdagsmännen, som ha mycket att göra, att sätta sig in i utlåtandena på grund av svagheten i dessa. Det bör göras vad man kan för att vid sekreterarval få så skickliga personer, att vi få välskrivna betänkanden i våra händer.

Herr Olsson i Blädinge: Herr talman! Oavsett den admonition, som herr Rydén givit utskottet, för att det avlämnat ett oklart betänkande, skall jag för min del såsom motionär be att få till utskottsmajoriteten frambära mitt tack för den förställelse, som visats denna, som jag anser, för vårt jordbruk mycket viktiga fråga. Att utskottet icke kunnat vara med om motionens hela omfattning, har herr Lorichs bjudit skäl för, och jag skall respektera dem. Utskottsmajoriteten har enligt mitt förmenande mer följdriktigt tolkat förra årets utskottsutlåtande, vari det heter: »Utskottet anser för sin del i likhet med socialstyrelsen, att en pålitlig och allsidig utredning angående jordbrukets produktionskostnader, omfattande såväl brödsäd som övriga jordbruksalster, skulle ur flera synpunkter vara av stor betydelse. Kan en sådan utredning åstadkommas, bör den enligt utskottets mening givetvis också bli stadigvarande och på lämpligt sätt årligen offentliggöras.» Utskottet kunde då såsom skäl för sitt avslagsyrkande anföras, att det var för tidigt att fatta beslut om fortsättningen, enär i varje fall undersökningarna skulle fortgå ännu ett år. Detta skäl kunna reservanterna nu icke åberopa, då det nu pågående utredningsåret är det sista i treårsperioden, och skulle riksdagen nu icke fatta beslut i enlighet med utskottets förslag, kommer utredningen att helt avstanna, vilket jag anser skulle vara mycket att beklaga. Herr Ward citerade vad motionärerna anförde, att den utredning, som hittills skett, ej har det ringaste värde. Orsaken, varför man hittills icke fått någon kännedom om resultatet av första årets undersökningar, framgår av kungl. lantbruksstyrelsens meddelande till utskottet, att man ursprungligen hade för avsikt, att resultatet av undersökningarna ej skulle offentliggöras, förrän treårsperioden gått till ända, men man har frångått detta och beslutat tillmötesgå uttalade önskningsfrågor från skilda håll att bearbeta materialet för offentliggörandet, vilket är att förvänta för första året nu snart, för andra året till hösten och för tredje året, 1921—1922, redan i bör-

jan av 1923. Jag finner det mycket tillfredsställande, att man redan nu på ett så tidigt stadium av detta givetvis ganska invecklade arbete kan för det löpande räkenskapsåret utlova utredningsresultatet så tidigt som i början av år 1923.

Lantbruksstyrelsen säger för övrigt, att den givetvis finner det ur jordbrukets synpunkt vara av stort intresse, att undersökningar av här ifrågavarande art även i fortsättningen komma till stånd, eller i sak detsamma, som förra året uttalades av socialstyrelsen. Då det dessutom är känt, att det från skilda håll förefinnes stort intresse för att denna utredning måtte fortsättas, skulle det på det högsta förvåna, om riksdagen visade så ringa intresse för jordbruksnäringen, att den ej kunde bringa det offer, som det kostar att få denna utredning. Jag tror för visso, att riksdagen mången gång uppoffrat penningar på mindre viktiga saker än den förevarande.

Nu hörde vi herr Poppius uttala sig emot en utredning, och det var därför, att han var rädd för att man skulle få veta, huru mycket skåningarna förtjäna på sin betodling. Men detta torde väl snarare vara ett skäl för dem, som förut ha den uppfattningen, att skåningarna förtjäna så mycket, att en utredning bör komma till stånd, så att man verkligen får detta något så när klart för sig, innan man fortgår på den väg, som riksdagen tidigare varit inne på, nämligen med garantier för betodlingen. Vi, både smålänningar och representanter för andra orter, ha icke samma skäl att motsätta oss en utredning.

Herr Gustafson i Vimmerby säger, att när utredningarna kunna anses bliva mera tillförlitliga, vill han icke motsätta sig desamma fortsättande. Ja, vem skall sörja för att de bli mera tillförlitliga? Jag trodde, att man just genom erfarenhet på området skulle komma till ett fullkomnande av den metod, man slagit in på. Det är för övrigt förvånande, att socialdemokraterna så enigt slagit sig tillsammans för att motsätta sig en sådan utredning som den här ifrågavarande, och jag kan knappast förstå, vad orsaken egentligen kan vara härtill, då vi ju hört, att de på många andra områden äro ganska angelägna om att få så mycket statistik, som står till att få.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! I princip kan man uppenbarligen icke hava något att invända emot att jordbrukets idkare försöka komma till klarhet ifråga om kostnaderna för jordbruksproduktionen. Principiellt kan däremot icke vara något att invända, lika litet som man kan resa invändningar emot att industriens idkare försöka kalkylera och komma till klarhet ifråga om kostnaderna för deras produktion. I princip ha ju statsmakterna också erkänt det berättigade i detta därigenom, att riksdagen anslagit medel och regeringen igångsatt utredning i detta syfte. Men därav följer icke, att riksdagen också redan nu skall kunna vara färdig att taga ståndpunkt till denna utredning, så länge icke utredningsmaterialet föreligger. Det vore enligt mitt förmenande i högsta grad olämpligt, om riksdagen

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönöden-
heter m. m.*

(Forts.)

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.

(Forts.)

nu på detta stadium, innan riksdagens ledamöter ens varit i tillfälle att granska materialet, skulle göra ett uttalande om att dessa utredningar skola hava en permanent karaktär. Det kan mycket väl hända, att, när utredningsresultatet föreligger, man finner, att det bör ske en omläggning på ena eller andra sättet. Att då riksdagen på förhand skulle hava bundit sig, vore enligt mitt förmenande i högsta grad oklokt. Riksdagen har för icke så länge sedan beslutat, att med statsmedel skola upprättas s. k. försöksgårdar här i landet. Denna fråga är för närvarande under utredning hos styrelsen för centralanstalten, som skall göra upp en plan för organisationen av dessa försöksgårdar. Det kan ju mycket väl tänkas — jag vill icke göra något bestämt uttalande därom — att med dessa försöksgårdar skulle kunna under en eller annan form kombineras utredning ifråga om jordbrukets produktionskostnader. Det låter mycket väl tänka sig, att det kan ordnas på det sättet. Men då vore det ändå mer orimligt, om riksdagen redan på förhand skulle ha bundit sig. I alla händelser finner jag det — jag understryker det ännu en gång — i högsta grad orimligt, att riksdagen på ett så tidigt stadium skall binda sig för en utredning, där den icke haft tillfälle att granska utredningsmaterialet.

Såsom denna fråga nu ligger, kan man uppenbarligen icke annat än yrka bifall till reservationen.

Herr L o r i c h s: Herr talman! Då utskottets ordförande finner sig bland reservanterna, skall jag tillåta mig att säga ett par ord till förmån för utskottets hemställan. Jag anser mig skyldig att med några ord vända mig till herr Rydén med anledning av hans mycket skarpa uttalande om utskottets betänkande. Jag kan icke riktigt förstå vad herr Rydén menade, då han talade om att lantbruksstyrelsens utlåtande, på vilket vi huvudsakligen byggt vår argumentering, skulle vara för utskottet så synnerligen tillintetgörande. Om herr Rydén läser tredje sidan av utskottets utlåtande, skall han finna, att lantbruksstyrelsen säger, att de resultat, som vunnits under dessa tre år, »näppeligen utgöra en säker utgångspunkt vare sig vid planläggningen av driften vid enskilda jordbruk eller vid övervägande av till äventyrs behövliga åtgärder beträffande jordbrukets understödjande i allmänhet. Särskilt torde så vara fallet under nu rådande abnorma förhållanden. När normala tider återkomma, torde däremot undersökningarnas resultat bliva av betydligt större värde på grund av den översikt, som genom dem kan vinnas över olika produktionsfaktorer vid lantbrukets växlande produktionsformer». Jag undrar, om det är en så stor logisk kullerbytta att på grund av detta utlåtande vilja tillstyrka riksdagen att skriva och begära att få dessa undersökningar fortsatta. Försöken ha varit för korta och ägt rum under abnorma förhållanden, alltså önskar riksdagen, att de skola fortsättas. Det är väl icke någonting så särskilt egendomligt. Sedan förekommer i tredje stycket på samma sida ett rent tillstyrkande, då lantbruksstyrelsen säger, att det är av stort intresse, att undersökningar av här ifrågavarande art även i fortsättningen komma till

stånd. Så talas i några reserverade ord om kostnaderna, men det är en sak för sig. Någon så egendomlig tolkning av lantbruksstyrelsens utlåtande kan jag för min del icke erkänna, att utskottet gjort sig skyldig till.

Så säger herr Rydén, att man får taga med sig en hel lunta med litteratur för att få veta, vad utskottet talat om. Det är en sak, som man ofta fått inpräntad i sig, att man av sparsamhetsskäl icke skall trycka mer än som är nödvändigt. Det är ju en gammal kutym, att när det är fråga om propositioner eller motioner så hänvisar man i utskottsutlåtandet till dessa, och då får man ju ha dem till hands. För den, som är intresserad av en sak, kan det väl icke vara så mycket besvär att slå upp de punkter, som av utskottet åberopas. Icke kan väl detta vara något så anmärkningsvärt. Men är det så, att det anses lämpligt, att utskotten börja trycka av alla dessa citat, är det ju något, som låter sig rätt så väl göra.

Jag vill även säga, att jag måste tillbakavisa herr Rydéns skarpa anklagelser mot vår sekreterare. Han är icke i tillfälle att försvara sig, men jag tror, att man kan säga, att han gjort sitt bästa. Är det något, som i detta fall brister, så får utskottsmajoriteten taga det på sitt ansvar; det är icke sekreterarens fel.

Herr Norman: Det har varit ett envist motstånd emot den enkla begäran, som här kommit fram, att en redan av riksdagen för viss tid beslutad utredning rörande jordbrukets produktionskostnader skall få fortsättas, så att man får verkligt gagn av denna utredning, som riksdagen en gång gått in för. Här har rests motstånd från olika håll, och motståndarna ha argumenterat på olika sätt. Jag vill då först vända mig till herr Poppius, vilkens motstånd tycktes mera grundat på en pessimism över att utredningsresultatet, hurudant det än bleve, icke skulle tjäna till någon verklig nytta. Han säger, »att det hjälper icke, ty om en utredning visar det ena eller det andra, så kommer ändå riksdagen aldrig att göra något som befrämjar våra intressen. Det är ingen i hela kammaren obekant, vilka svårigheter jordbrukarna för närvarande kämpa med, men hur har riksdagen i år behandlat våra jordbruksfrågor?» Jag kan finna den synpunkten berättigad, men man bör väl därför icke giva upp hoppet för all framtid. Det är väl icke sagt, att riksdagens sammansättning i alla tider skall bli sådan, som den för närvarande är, och att den stora oförståelse för näringslivets krav, som utmärker så många av de nuvarande riksdagsmännen, alltid skall bli lika starkt företrädd här i riksdagen, som för närvarande är fallet.

Det synes mig, som om motståndarna till utskottets förslag göra sig skyldiga till vad herr Rydén, som också lade sitt tunga och skolmästerliga ord med i debatten, ehuru han icke tillhör vare sig utskottet eller motionärerna, ville beteckna som advokatyr från utskottets sida. Det synes mig vara en viss advokatyr från herr Gustafsons i Vimmerby sida, när han åberopar lantbruksstyrelsen och dess utlåtande, på sätt han gjort, och tager vissa punkter men hoppar över alla dem, som äro besvärliga för honom. Han börjar med att

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.
(Forts.)

läsa upp en sats från sid. 3 i utskottsutlåtandet men hoppar över nästa, som i viss mån vederlägger, vad han vill komma med. Där sägs nämligen: — jag skall be att få fortsätta, där herr Gustafson slutade — »Att emellertid lantbruksstyrelsen finner det ligga i öppen dag, att av ett års resultat sådana för den enskilde och staten värdefulla praktiska slutledning, som motionärerna synas förutsätta, icke gärna kunna göras, framgår av vad styrelsen redan anfört.» Av ett års resultat kan man icke vinna så mycket. Det är jag också på det klara med, och därför vilja vi fortsätta. Om denna fortsättning anför också lantbruksstyrelsen — varför tog icke herr Gustafson med det? — följande: »När normala tider återkomma, torde däremot undersökningarnas resultat bliva av betydligt större värde på grund av den översikt, som genom dem kan vinnas över olika produktionsfaktorer vid lantbrukets växlande produktionsformer.» Och på ett annat ställe längre ned säger styrelsen: »Då emellertid en utredning av här föreliggande art vinner i tillförlitlighet i samma mån som utredningsmaterialet ökas, finner lantbruksstyrelsen det givetvis ur jordbrukets synpunkt vara av stort intresse, att undersökningar av här ifrågavarande art även i fortsättningen komma till stånd» o. s. v.

Herr Rydén ville göra gällande, att på detta lantbruksstyrelsens yttrande har utskottet icke kunnat med skäl bygga sitt tillstyrkande utlåtande. Det synes mig, som om herr Rydéns inlägg egentligen var grundat på en önskan att komma sekreterarinstitutionen vid de tillfälliga utskotten till livs — jag fick åtminstone det intrycket — att han sökte få ett tillfälle att göra den anmärkning, som han i detta fall gjort. Jag skulle kunna i viss mån instämma med herr Rydén i att vi nog hava anledning att taga under omprövning, huruvida icke en omläggning av sekreterarbefattningen vid de tillfälliga utskotten kunde vara av behovet påkallad, men det är en sak för sig. Men i den fråga, som det här gäller, tyckes här Rydéns inlägg vara något obefogat. Och när han talade om, att det är ogörligt att åstadkomma en tillförlitlig statistik, och att man icke kan få säkra hållpunkter att bygga på för jordbrukets vidkommande, så kan det i viss mån vara fallet, men då drabbar denna anmärkning riksdagens tidigare beslut, när man en gång gått in för en jordbruksstatistik. Denna statistik har den egenskapen, att den i viss mån icke kan bygga på fullt säkra grunder. Men skola vi därför avskaffa all den jordbruksstatistik vi ha? Skall man gå in på sådana linjer, vore det bäst att avskaffa all statistik och hela socialstyrelsen och vad därmed sammanhänger. Ja, icke mig emot. Då kanske vi skola finna varandra. Men om vi skola hava en statistik, omfattande allt möjligt mellan himmel och jord, då synes det mig vara av synnerligt värde att få en i görligaste mån tillförlitlig utredning rörande jordbrukets produktionskostnader. Det är en sak, som borde intressera alla, konsumenter lika väl som producenter. Det synes mig vara ganska underligt, att man här så starkt och från så olika håll och med sådan skärpa drager i härnad mot vår begäran, att den utredning, som tidigare har beslutats av riksdagen, ännu må fortsätta någon tid, så att vi få den

överblick, som herrarna önska få. Visar det sig, sedan vi fått tillfälle att grundligt taga del av resultatet av under några år fortgående undersökningar, att dessa icke bli av det värde, vi önska, då kunna vi besluta deras inställande. Men att nu utan vidare avskära dem, när vi litet var tyckas vara på det klara med, att vi icke hava någon överblick över resultatet, synes mig vara synnerligen olämpligt.

Alltså för att vi skola kunna få tillfälle att bilda oss ett klart begrepp om dessa undersökningars värde, yrkar jag bifall till utskottets utlåtande, som innebär ett fortsättande tills vidare av dessa undersökningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Eftersom jag av herr Norman blivit beskydd för att ur lantbruksstyrelsens utlåtande endast hava anfört de delar, som skulle vara lämpade för mig att åberopa i debatten, under det att jag sökt undertrycka de delar, som skulle ligga väl till för utskottsmajoriteten, skall jag be att få säga herr Norman, att jag skulle mycket väl kunnat fortsätta, när jag läste upp, vad lantbruksstyrelsen sagt angående betydelsen och resultatet av ifrågavarande undersökningar. Men jag kan ingalunda finna, att ett uppläsande av denna fortsättning företager intrycket av vad jag förut sagt. Fortsätter jag, så heter det: »Att emellertid lantbruksstyrelsen finner det ligga i öppen dag, att av ett års resultat sådana för den enskilde och staten värdefulla praktiska slutledning, som motionärerna synas förutsätta, icke gärna kunna göras, framgår av vad styrelsen redan anfört. När den sålunda anbefallda utredningen slutförts, blir givetvis möjligheten att draga mera tillförlitliga slutsatser och göra värdefulla ekonomiska beräkningar betydligt större. Lantbruksstyrelsen håller emellertid före, att resultatens huvudsakliga värde, även då kommer att ligga däri, att de lämna en tillfredsställande bild av jordbrukets produktionsförhållanden såsom en helhet.» Det är just detta jag för min del har velat pröva, då utredningsresultatet en vacker dag föreligger, nämligen om denna utredning då lämnar en sådan bild av våra allmänna produktionsförhållanden, som man även från motionärernas sida anser vara önskvärd.

När lantbruksstyrelsen senare talar om, att det givetvis ur jordbrukets synpunkt är av stort intresse, att undersökningar av ifrågavarande art fortsättas, och slutar med att säga, att den ingenting har emot, att en sådan utredning kommer till stånd. »därest de därmed förenade stora kostnaderna och statens nuvarande finansiella svårigheter icke lägga hinder i vägen därför», så är det just denna sista punkt i lantbruksstyrelsens utlåtande, som jag för min del icke har kunnat underlåta att även taga en liten smula hänsyn till. Jag förmenar nämligen, att om vi givetvis måste vara eniga om att för närvarande allting flyter i fråga om våra produktionskostnadsförhållanden och vi hava en känsla av, att det för närvarande dalar emot ett lägre prisläge och att i varje fall priserna redan dalat oer-

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsförnöden-
heter m. m.
(Forts.)*

Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönöden-
heter m. m.

(Forts.)

hört, så kan det icke vara av så oerhört stor betydelse, om undersökningarna fortgå just under ett sådant år, när, såsom också anförts här såväl i motionen som i lantbruksstyrelsens yttrande, de siffror, man kommer till under onormala förhållanden, icke kunna tillmätas någon större eller i allt fall någon avgörande betydelse.

Det är dessa synpunkter som gör, att jag fortfarande anser, att det föreligger allt skäl att se tiden an och försöka i sinom tid, när resultatet föreligger färdigt, bilda sig en uppfattning om hurvida det även ur jordbrukets synpunkt — jag ber att få trycka på detta — förefinnes anledning att påyrka de här ifrågavarande undersökningarnas fortsättande.

Herr talman! Jag ber fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr P o p p i u s: Herr talman! Blott ett par ord. Jag skall endast be att få tillbakavisa de beskyllningar, som riktades mot mig av min ärade partivän herr Andersson i Vara, när han ville påstå, att skälet, varför jag yrkat bifall till reservationen, skulle vara, att jag vore ängslig för att man skulle få reda på, hur mycket vi förtjäna i Skåne. Jag kan icke förstå, hur herr Andersson i Vara kan utläsa en sådan tankegång ur mitt anförande, då jag knappast talade om den saken. Åtminstone talade jag icke om, att vi förtjänat, utan framhöll tvärtom de svårigheter, som även jordbruket i Skåne haft att kämpa med under de senaste åren. Samma beskyllning kom även från annat håll. Jag vill därför säga, att jag verkligen hyser den uppfattningen, som jag ganska tydligt och klart framförde, nämligen att man icke vinner någonting med denna utredning. Jag skulle vilja tillägga, att när herr Andersson i Vara står med en massa papper i handen, som från socialstyrelsen skickats ut icke minst till oss lantbrukare och kommunalordförande — det är ju ett mångskriveri särskilt från denna del av förvaltningen, som är ganska olidligt — så kan jag icke förstå, hur herr Andersson vill vara med om att öka på detta och att vi skola få en massa skrivelser ytterligare att besvara. Det har förut gällt arbetarnas förhållanden, och nästa gång skulle det gälla våra förhållanden. Vad vinner man med detta? Vet man icke, att jordbrukets läge är sådant, att vi behöva sätta ned arbetslönerna? Man vet genom verkställda utredningar, att arbetarna leva under sådana förhållanden, att de vilja ha högre löner. Om nu en utredning angående jordbrukets produktionskostnader visar, att jordbruksarbetarna skola hava lägre löner, vart tror herr Andersson i Vara att man kommer med en sådan utredning? När man vidare talar om, att det här skulle för mig vara ett intresse att tillse, att man icke fick veta, under vilka goda förhållanden de skånska jordbrukarna levde, så vill jag endast erinra om att år 1919, när denna fråga behandlades och avlogs, var det i utskottet en jordbrukarerepresentant från Norrland, som stod på samma ståndpunkt, där jag nu står, och som av samma skäl icke ville vara med om en sådan utredning.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

*Ang.
jordbrukets
produktions-
kostnader för
livsfrönöden-
heter m. m.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren, med avslag å fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 104 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 10.

Herr statsrådet *Akerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 250, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 juni 1921 med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m.; och

nr 256, med förslag till lag om ändrad lydelse av 93 § i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 11.

Avgåvos två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 248, angående vissa lönefrågor vid armén och marinen m. m., nämligen

nr 304, av herr *Holmgren m. fl.*; och
nr 305, av herr *Fjellman*.

Nämnda motioner bordlades.

§ 12.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 119, i anledning av väckt motion angående en provisorisk lag om intagande av vissa alkoholister å anstalter, som omförmälas i 31 och 33 §§ av lagen om fattigvården; och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 30 juni 1913 om behandling av alkoholister.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 4 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret;

nr 51, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 2 (utrikesdepartementet) i statsutskottets utlåtande nr 3 A;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredning och möblering av nybyggnad för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående förändring av professor C. Wimans personliga professur till en ordinarie professur i paleontologi och historisk geologi m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1923 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

bankoutskottets memorial, nr 31, angående användande av riksbankens vinst för år 1921;

andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion med förslag till lag om provisorisk ändring i viss del av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående uppburden av den progressiva kommunalskattens utjämningsandel.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgörömben beviljades:

herr <i>Laurén</i>	under 2 dagar fr. o. m. den	1 maj,	
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 2 » »	» 1 »	
» <i>Granath</i>	» 2 » »	» 30 april,	
» <i>Jensen</i>	» 3 » »	» 30 »	
» <i>Akerlund</i>	» 3 » »	» 30 »	
» <i>Igel</i>	» 2 » »	» 1 maj,	
» <i>Björklund</i>	» 2 » »	» 1 »	
» <i>Bärg</i> i Katrineholm	» den 1 maj,		
» <i>Olsson</i> i Kalmar	» 2 dagar fr. o. m. den	1 maj,	
» <i>Olsson</i> i Blädinge	» den 2 maj,		
» <i>Silfverschiöld</i>	» 3 dagar fr. o. m. den	30 april,	
» <i>Jansson</i> i Falun	» 3 » »	» 30 »	
» <i>Eklund</i>	» 2 » »	» 30 »	
» <i>Thorsson</i>	» 3 » »	» 2 maj,	
» <i>Olsson</i> i Ramsta	» 4 » »	» 1 »	
» <i>Knutsson</i>	» 3 » »	» 30 april,	
» <i>Holmström</i> i Gävle	» 3 » »	» 30 »	och
» <i>Ward</i>	» 2 » »	» 30 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.